Zbornik sudske prakse

PRESUDA OPĆEG SUDA (treće vijeće)

27. studenog 2014.*

„Tržišno natjecanje – Zabranjeni sporazumi – Tržište strujnih transformatora – Odluka kojom se utvrđuje povreda članka 81. UEZ-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u – Utjecaj na trgovinu među državama članicama – Pojam poduzetnika – Pripisivanje protupravnog ponašanja – Pretpostavka stvarnog izvršavanja odlučujućeg utjecaja društva majke na ponašanje svojeg društva kćeri – Obveza obrazlaganja“

U predmetu T-517/09,

Alstom, sa sjedištem u Levallois-Perretu (Francuska), koji zastupaju J. Derenne i A. Müller-Rappard, avocats,

tužitelj,

protiv

Europske komisije, koju su zastupali A. Bouquet, N. von Lingen i K. Mojzesowicz, zatim Bouquet, Mojzesowicz i P. Van Nuffel, u svojstvu agenata,

tuženika,

povodom zahtjeva za poništenje Odluke Komisije C (2009) 7601 *final* od 7. listopada 2009. koja se odnosi na postupak primjene članka 81. UEZ-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u (predmet COMP/39.129 – Strujni transformatori).

OPĆI SUD (treće vijeće),

u sastavu: O. Czúcz (izvjestitelj), predsjednik, I. Labucka i D. Gratsias, suci,

tajnik: C. Kristensen, administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 9. srpnja 2012.,

donosi sljedeću

* Jezik postupka: francuski

Presudu

Okolnosti spora i pobijana odluka

1 Dotični sektor u ovom predmetu je sektor strujnih transformatora, autotransformatora i prigušnica s naponskim rasponom od 380 kV ili većim. Strujni transformatori su bitni električni dijelovi čija je funkcija smanjivanje ili povećanje napona u strujnom krugu. Ti se transformatori prodaju pojedinačno ili kao sastavni dio električne trafostanice izgrađene po sistemu „ključ u ruke“.

2 Tijekom razdoblja relevantnog za ovaj spor, to jest između 9. lipnja 1999. i 15. svibnja 2003., Alstom T&D SA djelovao je na području strujnih transformatora. Tijekom cijelog tog razdoblja, tužitelj Alstom držao je 100% udjela u kapitalu Alstom France SA (preimenovan u Alstom Holdings u kolovozu 1999.) koji je pak držao 100% udjela u kapitalu Alstom T&D.

3 Nakon prodaje djelatnosti proizvodnje strujnih transformatora grupe Alstom grupi Areva, Alstom T&D prenesen je 2004. na grupu Areva, koja je pod nadzorom Areva SA, a potom je preimenovan u Areva T&D SA.

4 Komisija Europskih zajednica je 8. kolovoza 2007. i 18. ožujka 2008. uputila tužitelju zahtjeve za pružanje informacija, na koje je ovaj odgovorio 7. rujna 2007. i 28. veljače 2008.

5 Komisija je 30. rujna 2008. odlučila pokrenuti postupak u vezi s tržištem strujnih transformatora protiv adresata pobijane odluke.

6 Obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama donesena je 20. studenog 2008. Tužitelj je na nju odgovorio 20. siječnja 2009. Rasprava je održana 17. siječnja 2009.

7 Komisija je 7. listopada 2009. donijela Odluku C (2009) 7601 final koja se odnosi na postupak primjene članka 81. UEZ-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u (predmet COMP/39.129 – Strujni transformatori) (u daljnjem tekstu: pobijana odluka), u kojoj je utvrdila da su Areva T&D i tužitelj prekršili članak 81. UEZ-a i članak 53. Sporazuma o Europskom gospodarskom prostoru (u daljnjem tekstu: Sporazum o EGP-u) te je tužitelju izrekla novčanu kaznu od 16,5 milijuna eura, dok je u pogledu Areve T&D utvrđena solidarna odgovornost za iznos od 13,53 milijuna eura.

8 U pobijanoj odluci Komisija je utvrdila da je Areva T&D sudjelovala barem od 9. lipnja 1999. do 15. svibnja 2003. u „prijateljskom sporazumu (GA)“, odnosno zabranjenom sporazumu koji obuhvaća cijelo područje Europskog gospodarskog prostora (EGP), sastoji se od usmenog sporazuma sklopljenog između europskih i japanskih proizvođača strujnih transformatora i ima za predmet poštovanje njihovih odnosnih unutarnjih tržišta te suzdržavanje od prodaje na njima.

9 U pogledu organizacije prijateljskog sporazuma, Komisija je zaključila da su poduzetnici, koji su u njemu sudjelovali, podijeljeni u dvije skupine, europsku i japansku, od kojih je svaka morala imenovati poduzetnika tajnika i da je tijekom cjelokupnog kršenja grupa Siemens imala ulogu tajnika u europskoj skupini, a Hitachi ulogu tajnika u japanskoj skupini. Ona je također utvrdila da je sporazum o podjeli tržišta bio dopunjen sporazumom u vezi s obavještavanjem o pozivima na nadmetanje (projekti) koji potječu s područja druge skupine te da je o tim projektima morao biti obaviješten tajnik druge skupine radi ponovne dodjele.

10 Pobijana odluka odnosi se na tržište strujnih transformatora koji se prodaju pojedinačno ili se ugrađuju u projekte po sistemu „ključ u ruke“, uz iznimku onih koji se prodaju kao sastavni dio trafostanica koje se temelje na plinom izoliranim sklopnim uređajima jer su ovi potonji već bili predmet Odluke

Komisije C (2006) 6762 final od 24. siječnja 2007. o postupku primjene članka 81. [UEZ-a] i članka 53. Sporazuma o EGP-u (Predmet COMP/F/38.899 – Plinom izolirani sklopni uređaji) (sažetak objavljen u SL 2008., C 5, str. 7.).

11 U točki 5.5. pobijane odluke, u uvodnim izjavama 171. do 174., Komisija je zaključila da je prijateljski sporazum imao učinak na trgovinu među državama članicama i među ugovornicama Sporazuma o EGP-u.

12 U točki 6. pobijane odluke, u uvodnim izjavama 183. do 205., Komisija je utvrdila da su tužitelj i Areva T&D, tada pod nazivom Alstom T&D, solidarno odgovorni za povredu počinjenu tijekom razdoblja od 9. lipnja 1999. do 25. ožujka 2003. U tom kontekstu je utvrdila, s jedne strane, da je zbog činjenice da je tužitelj vlasnik 100% udjela u kapitalu Areve T&D, tada pod nazivom Alstom T&D, mogla pretpostaviti da je tužitelj izvršavao odlučujući utjecaj na ponašanje Areve T&D, te, s druge strane, da tužitelj nije iznio argument kojim bi se ta pretpostavka pobila.

13 Razlika između iznosa novčane kazne izrečene tužitelju i iznosa novčane kazne izrečene Arevi T&D objašnjava se činjenicom da je Komisija smanjila novčanu kaznu Areve T&D za 18% zbog djelotvorne suradnje izvan područja primjene njezine Obavijesti o oslobađanju od kazni i smanjenju kazni u slučajevima kartela (SL 2002., C 45, str. 3.)

14 Komisija je o pobijanoj odluci obavijestila tužitelja dopisom od 8. listopada 2009., primljenog 9. listopada 2009.

Postupak i zahtjevi stranaka

15 Tužbom podnesenom tajništvu Općeg suda 21. prosinca 2009. tužitelj je pokrenuo ovaj postupak.

16 Tužitelj od Općeg suda zahtijeva da:

— poništi pobijanu odluku;

— poništi dopis računovodstvenog službenika 10. prosinca 2009.;

— naloži Komisiji snošenje troškova.

17 S jedne strane, Komisija je podnijela odgovor na tužbu, koji je zaprimljen u tajništvu Općeg suda 19. travnja 2010. i u kojem od Općeg suda zahtijeva da:

— odbije tužbu za poništenje pobijane odluke;

— naloži tužitelju snošenje troškova.

18 S druge strane, ona je istaknula prigovor nedopuštenosti, koji je zaprimljen u tajništvu Općeg suda 19. travnja 2010. i koji se odnosi na zahtjev za poništenje dopisa računovodstvenog službenika. U tom prigovoru nedopuštenosti Komisija od Općeg suda zahtijeva da:

— odbaci tužbu za poništenje dopisa računovodstvenog službenika kao očito nedopuštenog;

— podredno, utvrdi da se postupak obustavlja;

— u svakom slučaju:

— naloži tužitelju snošenje troškova;

— podredno, utvrdi da će svaka strana snositi vlastite troškove.

19 Podneskom zaprimljenim u tajništvu Općeg suda 18. lipnja 2010. tužitelj je dostavio svoje očitovanje o prigovoru nedopuštenosti. On od Općeg suda zahtijeva da:

— odbije prigovor nedopuštenosti i pozove Komisiju da dostavi obranu o meritumu;

— podredno, spoji ispitivanje dopuštenosti s meritumom predmeta i pozove Komisiju da dostavi svoju obranu o meritumu;

— naloži Komisiji snošenje troškova.

20 Predmet je 24. listopada 2011. dodijeljen novom sucu izvjestitelju, koji zasjeda u trećem vijeću.

21 Rješenjem od 24. travnja 2012. Alstom/Komisija, Opći sud (treće vijeće) odlučio je obustaviti postupak povodom zahtjeva za poništenje dopisa računovodstvenog službenika te da će se o troškovima odlučiti naknadno.

22 Na temelju izvještaja suca izvjestitelja, Opći sud (treće vijeće) odlučio je od stranaka zatražiti da odgovore na pitanja u okviru mjera upravljanja postupkom u smislu članka 64. svojeg Poslovnika, čemu su se stranke odazvale u određenom roku, te je odlučio otvoriti usmeni dio postupka.

23 Opći sud je na raspravi održanoj 9. srpnja 2012. saslušao izlaganja stranaka i njihove odgovore na pitanja.

24 S obzirom na vezu između ovog predmeta i predmeta T-521/09, Alstom Grid/Komisija, Opći sud je odlučio istovremeno objaviti svoje presude u tima dvama predmetima. U predmetu T-521/09, Alstom Grid/Komisija, Opći sud je prekinuo postupak do objave odluke Suda kojom se okončava postupak u predmetu C-231/11 P, Komisija/Siemens Österreich i dr., to jest do 10. travnja 2014.

Pravo

25 Tužba za poništenje pobijane odluke temelji se na trima tužbenim razlozima. Prvi se odnosi na povredu pravila kojima je dvama društvima naloženo solidarno plaćanje novčane kazne. Sastoji se od dva dijela koji se temelje, kao prvo, na povredi sudske prakse primjenjive na solidarnu odgovornost i, kao drugo, na povredi općeg načela individualnosti i individualizacije kazni zbog nepravilno utemeljene solidarne odgovornosti. Drugi tužbeni razlog odnosi se na povredu obveze obrazlaganja. Sastoji se od tri dijela, koji se temelje, kao prvo, na nedostatnom obrazloženju u pogledu utjecaja na trgovinu među državama članicama i ugovornicama Sporazuma o EGP-u, kao drugo, na nepostojanju obrazloženja u vezi sa zaključkom Komisije prema kojem tužitelj nije oborio presumpciju odgovornosti za djelovanja društva kćeri, i, kao treće, na proturječnom obrazloženju u odnosu na kumulativnu odgovornost tužitelja i njegova društva kćeri. Treći tužbeni razlog temelji se na povredi članka 81. UEZ-a u vezi s pravilima o pripisivanju društvima majkama povreda koje su počinila njihova društva kćeri.

26 Opći sud smatra da najprije valja ispitati prvi dio drugog tužbenog razloga koji se odnosi na obrazloženje Komisije u pogledu utjecaja na trgovinu među državama članicama, prije nego što se potom ispitaju tužbeni razlozi i dijelovi koji se odnose na odluku Komisije da tužitelju pripiše ponašanje njegova društva kćeri, nazvanog Alstom T&D tijekom razdoblja u kojem je sudjelovao u prijateljskom sporazumu, Areva T&D u trenutku donošenja pobijane odluke i Alstom Grid SAS od siječnja 2010. nakon njegova preuzimanja od strane Alstoma (u daljnjem tekstu: društvo kći T&D).

1. *Prvi dio drugog tužbenog razloga koji se temelji na nedostatnom obrazloženju utjecaja na trgovinu*

27 U okviru prvog dijela drugog tužbenog razloga, tužitelj ističe da Komisija nije dostatno obrazložila svoj zaključak prema kojem je prijateljski sporazum utjecao na trgovinu među državama članicama i ugovornicama Sporazuma o EGP-u.

28 U tom kontekstu valja podsjetiti da obveza obrazlaganja predviđena člankom 253. UEZ-a čini bitnu postupovnu pretpostavku koju treba razlikovati od pitanja osnovanosti obrazloženja, koje se odnosi na materijalnu zakonitost spornog akta (presude od 2. travnja 1998., Komisija/Sytraval i Brink's France, C-367/95 P, Zb., EU:C:1998:154, t. 67.; od 22. ožujka 2001., Francuska/Komisija, C-17/99, Zb., EU:C:2001:178, t. 35., i od 29. rujna 2011., Elf Aquitaine/Komisija, C-521/09 P, Zb., EU:C:2011:620, t. 146.).

29 Iz te perspektive obrazloženje, koje je propisano člankom 253. UEZ-a, mora odgovarati prirodi akta o kojemu je riječ i mora jasno i nedvosmisleno odražavati zaključke institucije koja je donijela akt kako bi se zainteresiranim osobama omogućilo da se upoznaju s razlozima poduzimanja mjere, ali i kako bi se nadležnom sudu omogućilo provođenje nadzora (presude Francuska/Komisija, t. 28. ove presude, EU:C:2001:178, t. 35., i Elf Aquitaine/Komisija, t. 28. ove presude, EU:C:2011:620, t. 147.).

30 U okviru pojedinačnih odluka, iz ustaljene sudske prakse proizlazi da je svrha obveze obrazlaganja pojedinačne odluke to da, osim omogućavanja sudske kontrole, pruži zainteresiranoj osobi dovoljno podataka za zaključak o tome sadržava li pobijana odluka eventualno nedostatak zbog kojeg bi bilo moguće osporavati njezinu valjanost (presude od 2. listopada 2003., Corus UK/Komisija, C-199/99 P, Zb., EU:C:2003:531, t. 145.; od 28. lipnja 2005., Dansk Rørindustri i dr./Komisija, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P do C-208/02 P i C-213/02 P, Zb., EU:C:2005:408, t. 462., i Elf Aquitaine/Komisija, t. 28. ove presude, EU:C:2011:620, t. 148.).

31 Također je ustaljena sudska praksa da zahtjev za obrazloženje treba ocjenjivati prema okolnostima slučaja, uključujući i sadržaj akta, prirodu navedenih razloga i interes koji za dobivanje objašnjenja mogu imati adresati akta ili druge osobe na koje se taj akt izravno i pojedinačno odnosi. U obrazloženju nije potrebno podrobno navoditi sva relevantna činjenična i pravna pitanja, jer se pitanje ispunjava li obrazloženje zahtjeve iz članka 253. UEZ-a treba ocjenjivati ne samo s obzirom na tekst obrazloženja, nego i na njegov kontekst te na ukupnost pravnih pravila kojima se uređuje predmetno područje (presude Komisija/Sytraval i Brink's France, t. 28. ove presude, EU:C:1998:154, t. 63.; od 10. srpnja 2008., Bertelsmann et Sony Corporation of America/Impala, C-413/06 P, Zb., EU:C:2008:392, t. 166. i 178., i Elf Aquitaine/Komisija, t. 28. ove presude, EU:C:2011:620, t. 150.).

32 Obrazloženje pobijane odluke valja ocijeniti s obzirom na gore navedenu sudsku praksu.

33 Na prvom mjestu, valja ispitati tužiteljev prigovor prema kojem Komisija nije dostatno obrazložila svoj zaključak u pogledu postojanja trgovine strujnim transformatorima među državama članicama Europske zajednice i strankama Sporazuma o EGP-u.

34 U tom pogledu valja zaključiti da je uvodnoj izjavi 172. pobijane odluke Komisija utvrdila da „djelatnost strujnih transformatora obilježava opsežna trgovina među državama članicama kao i između Zajednice i zemalja [Europskog udruženja za slobodnu trgovinu] koje su dio EGP-a". U tom kontekstu, uputila je na svoje obrazloženje izneseno u točki 2.4. pobijane odluke (uvodna izjava 38.) u kojoj je utvrdila, s jedne strane, da klijenti postoje u svim državama članicama kao i u Norveškoj, Islandu, Lihtenštajnu, te da se, s druge strane, glavni europski proizvođači nalaze u Njemačkoj, Španjolskoj, Francuskoj, Austriji, Portugalu i Švicarskoj.

35 Nadalje, uvodnu izjavu 172. i točku 2.4. pobijane odluke valja čitati vodeći računa o kontekstu te točke. Naime, u prethodnoj točki, to jest točki 2.3., Komisija je opisala ponudu i potražnju u dotičnom sektoru. U odnosu na ponudu je u uvodnim izjavama 34. i 35. pobijane odluke zaključila da europski

dobavljači prodaju strujne transformatore u većini europskih zemalja. U odnosu na potražnju, u uvodnoj izjavi 36. pobijane odluke utvrdila je da su glavni klijenti javna komunalna društva, regionalne vlade i privatna poduzeća na području prijevoza i distribucije električne energije. Naposljetku je u uvodnoj izjavi 37. pobijane odluke zaključila da je prodaja strujnih transformatora koju su u EGP-u ostvarile stranke u ovom postupku iznosila oko 105 milijuna eura u 2001., što predstavlja otprilike 65% ukupne vrijednosti prodaje strujnih transformatora u EGP-u.

36 Činjenična i pravna pitanja, na kojima je Komisija zasnivala svoj zaključak prema kojem postoji trgovina među državama članicama i strankama Sporazuma o EGP-u, jasno proizlaze stoga iz obrazloženja pobijane odluke.

37 Slijedom toga valja odbiti prvi prigovor koji se temelji na nedostatnom obrazloženju postojanja trgovine strujnim transformatorima među državama članicama i ugovornicama EGP-a.

38 Na drugom mjestu, valja ispitati tužiteljev prigovor prema kojem Komisija nije dostatno obrazložila svoj zaključak u pogledu utjecaja prijateljskog sporazuma na trgovinu među državama članicama i među strankama Sporazuma o EGP-u.

39 U tom pogledu valja istaći da je u uvodnoj izjavi 174. pobijane odluke Komisija utvrdila da se prijateljski sporazum odnosi na podjelu tržišta, a proizvođače iz EGP-a štiti od japanskih proizvođača strujnih transformatora. Tu uvodnu izjavu valja čitati u vezi s uvodnim izjavama 88. do 90. pobijane odluke u kojima je Komisija utvrdila da su se japanski proizvođači obvezali da ne prodaju strujne transformatore u Europi, a europski proizvođači da ih ne prodaju u Japanu.

40 Iz uvodnih izjava 165., 166. i 174. pobijane odluke jasno proizlazi da je Komisija smatrala da je zabranjeni sporazum koji ima takav predmet morao ili mogao imati za posljedicu da trgovinske tokove automatski skrene sa smjera koji bi inače imali.

41 Nadalje valja utvrditi da je Komisija u uvodnim izjavama 167. do 169. odbila argumente dotičnih poduzetnika koji su ih iznijeli kako bi dokazali da postoje prepreke za bilo kakvo tržišno natjecanje između japanskih i europskih proizvođača. U tom je kontekstu Komisija, na prvom mjestu, primijetila da su pristupanje prijateljskom sporazumu redovno potvrđivali dotični poduzetnici. Na drugom mjestu, utvrdila je da je jedan korejski proizvođač ušao na europsko tržište. Na trećem mjestu, navela je da su japanski proizvođači ušli na američko tržište za vrijeme trajanja prijateljskog sporazuma i da stranke nisu dokazale da su se prepreke ulasku na to tržište značajno razlikovale od prepreka ulasku na europsko tržište.

42 Činjenična i pravna pitanja, na kojima je Komisija zasnivala svoj zaključak prema kojem je prijateljski sporazum utjecao ili mogao utjecati na trgovinu među državama članicama i strankama Sporazuma o EGP-u, jasno proizlaze stoga iz obrazloženja pobijane odluke.

43 Slijedom navedenog valja odbiti prvi dio drugog tužbenog razloga.

2. *Solidarna odgovornost tužitelja i njegova društva kćeri T&D*

44 Svi se drugi tužbeni razlozi i dijelovi odnose na odluku Komisije da tužitelja i njegovo društvo kćer T&D smatra solidarno odgovornim za plaćanje novčane kazne. U tom kontekstu tužitelj ističe u biti tri prigovora protiv odluke Komisije kojom ga smatra odgovornim. Na prvom mjestu, u okviru prvog dijela prvog tužbenog razloga ističe da Komisija nije uzela u obzir sudsku praksu o solidarnoj odgovornosti. Na drugom mjestu, u okviru drugog dijela drugog tužbenog razloga ističe da Komisija nije dostatno obrazložila svoj zaključak prema kojem on nije dostavio dostatne argumente kako bi oborio presumpciju o stvarnom izvršavanju odlučujućeg utjecaja na ponašanje svojeg društva kćeri T&D na tržištu. Na trećem mjestu, u slučaju da se Komisija mogla osloniti na sudsku praksu kojom je

uređena solidarna odgovornost kako bi ga mogla smatrati odgovornim, tužitelj navodi u okviru trećeg tužbenog razloga, drugog dijela prvog tužbenog razloga i trećeg dijela drugog tužbenog razloga da je sama ta sudska praksa proturječna i suprotna članku 81. UEZ-a i načelima prava Unije.

Prvi dio prvog tužbenog razloga koji se temelji na neuzimanju u obzir sudske prakse u vezi sa solidarnom odgovornošću

45 U okviru prvog dijela prvog tužbenog razloga tužitelj prigovara Komisiji da nije uzela u obzir sudsku praksu o solidarnoj odgovornosti. Taj se dio sastoji od dvaju prigovora. Prvi se temelji na činjenici da tužitelj i njegovo društvo kći T&D nisu tvorili gospodarsku jedinicu. Drugim prigovorom tužitelj prigovara Komisiji da nije utvrdila zamjenjivu odgovornost tih dvaju društava.

46 Prvi dio prvog tužbenog razloga je dopušten. Suprotno onomu što iznosi Komisija, tužitelj raspolaže interesom da ga istakne. Kao prvo, u odnosu na prigovor nedopuštenosti koji se temelji na nepostojanju samostalnosti prvog tužbenog razloga u odnosu na treći tužbeni razlog, dovoljno je podsjetiti da u okviru prvog dijela prvog tužbenog razloga tužitelj ističe da Komisija nije uzela u obzir sudsku praksu o solidarnoj odgovornosti, dok u okviru trećeg tužbenog razloga ističe da je sama ta praksa suprotna članku 81. UEZ-a i načelima prava Unije (vidjeti t. 44. ove presude). Kao drugo, što se tiče argumenta prema kojem tužitelj nema interes da u pitanje dovede solidarno pripisivanje novčane kazne jer je takvo pripisivanje povoljno za njega, dovoljno je zaključiti da tužitelj ističe dva gore navedena prigovora kako bi doveo u pitanje vlastitu odgovornost.

Prvi prigovor koji se temelji na činjenici da tužitelj i njegovo društvo kći T&D nisu tvorili gospodarsku jedinicu

47 U okviru prvog prigovora prvog dijela prvog tužbenog razloga, tužitelj iznosi da Komisija nije uzela u obzir sudsku praksu o solidarnoj odgovornosti jer je njemu i njegovu društvu kćeri T&D izrekla novčanu kaznu za koju su solidarno odgovorni, iako nisu tvorili gospodarsku jedinicu niti tijekom razdoblja sudjelovanja njegova društva kćeri T&D u prijateljskom sporazumu niti u trenutku donošenja pobijane odluke.

– Nepostojanje gospodarske jedinice tijekom prijateljskog sporazuma

48 Tužitelj smatra da on i njegovo društvo kći T&D nisu tvorili gospodarsku jedinicu tijekom razdoblja sudjelovanja tog društva u prijateljskom sporazumu. On smatra da se prema sudskoj praksi dva društva mogu smatrati gospodarskom jedinicom i time poduzetnikom u smislu članka 81. UEZ-a i članka 53. Ugovora o EGP-u samo ako iz detaljnog ispitivanja proizlazi da zbog jedinstva ponašanja ili jedinstva djelovanja jedno od društava donosi odluke za oba, dok drugo gubi svoju samostalnost. Međutim, u ovom slučaju Komisija se oslonila samo na činjenicu da je on držao 100% udjela u kapitalu svojeg društva kćeri T&D tijekom razdoblja sudjelovanja tog društva u prijateljskom sporazumu te je iz toga zaključila da je on izvršavao odlučujući utjecaj na ponašanje tog društva.

49 U tom kontekstu valja podsjetiti da pravo Unije u području tržišnog natjecanja obuhvaća djelovanja poduzetnika (presude od 7. siječnja 2004., Aalborg Portland i dr./Komisija, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P, Zb., EU:C:2004:6, t. 59.) i da pojam poduzetnika obuhvaća svaki subjekt koji obavlja gospodarsku djelatnost, bez obzira na pravni status tog subjekta i njegov način financiranja (presude Dansk Rørindustri i dr./Komisija, t. 30. ove presude, EU:C:2005:408, t. 112.; od 10. siječnja 2006., Cassa di Risparmio di Firenze i dr., C-222/04, Zb., EU:C:2006:8, t. 107., i od 11. srpnja 2006., FENIN/Komisija, C-205/03 P, Zb., EU:C:2006:453, t. 25.).

50 Sud je također pojasnio da u ovom kontekstu pojam poduzetnika treba shvatiti tako da se njime označava gospodarska jedinica, iako, s pravnog stajališta, tu gospodarsku jedinicu tvori nekoliko fizičkih ili pravnih osoba (presude od 14. prosinca 2006., Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, C-217/05, Zb., EU:C:2006:784, t. 40.; od 10. rujna 2009., Akzo Nobel i dr./Komisija, C-97/08 P, Zb., EU:C:2009:536, t. 55., i od 20. siječnja 2011., General Química i dr./Komisija, C-90/09 P, Zb., EU:C:2011:21, t. 53.).

51 Kada takva gospodarska jedinica povrijedi pravila tržišnog natjecanja, mora, u skladu s načelom osobne odgovornosti, odgovarati za tu povredu (vidjeti u tom smislu presude od 8. srpnja 1999., Komisija/Anic Partecipazioni, C-49/92 P, Zb., EU:C:1999:356, t. 145.; od 16. studenog 2000., Cascades/Komisija, C-279/98 P, Zb., EU:C:2000:626, t. 78.; Akzo Nobel i dr./Komisija, t. 50. ove presude, EU:C:2009:536, t. 56., i General Química i dr./Komisija, t. 50. ove presude, EU:C:2011:21, t. 36.).

52 Osim toga, iz ustaljene sudske prakse proizlazi da se ponašanje društva kćeri može pripisati društvu majci osobito kada to društvo kći, iako ima zasebnu pravnu osobnost, ne donosi samostalne odluke o svojem ponašanju na tržištu nego uglavnom provodi upute koje je dobilo od društva majke, uzimajući u obzir osobito gospodarske, organizacijske i pravne veze između tih dvaju pravnih subjekata (presude Akzo Nobel i dr./Komisija, t. 50. ove presude, EU:C:2009:536, t. 58., i Elf Aquitaine/Komisija, t. 28. ove presude, EU:C:2011:620, t. 54.).

53 Naime tomu je tako jer u takvoj situaciji društvo majka i njezino društvo kći tvore istu gospodarsku jedinicu i stoga čine jednog poduzetnika u smislu gore navedene sudske prakse. Tako činjenica da društvo majka i njegovo društvo kći čine jednog poduzetnika u smislu članka 81. UEZ-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u omogućuje Komisiji da donese odluku kojom se društvu majci izriču novčane kazne, a da pritom ne mora utvrditi njegovu osobnu uključenost u povredu (presude Akzo Nobel i dr./Komisija, t. 50. ove presude, EU:C:2009:536, t. 59.; General Química i dr./Komisija, t. 50. ove presude, EU:C:2011:21, t. 38., i Elf Aquitaine/Komisija, t. 28. ove presude, EU:C:2011:620, t. 55.).

54 U specifičnoj situaciji kada društvo majka drži 100% udjela u temeljnom kapitalu svojega društva kćeri koje je povrijedilo pravila tržišnog natjecanja Unije, s jedne strane, to društvo može izvršavati odlučujući utjecaj na ponašanje tog društva kćeri i, s druge strane, postoji oboriva pretpostavka prema kojoj spomenuto društvo majka stvarno izvršava odlučujući utjecaj na svoje društvo kćer (presude Akzo Nobel i dr./Komisija, t. 50. ove presude, EU:C:2009:536, t. 60.; General Química i dr./Komisija, t. 50. ove presude, EU:C:2011:21, t. 39., i Elf Aquitaine/Komisija, t. 28. ove presude, EU:C:2011:620, t. 56.).

55 U tim uvjetima dovoljno je da Komisija dokaže da sav kapital društva kćeri drži njezino društvo majka kako bi se moglo smatrati da društvo majka stvarno izvršava odlučujući utjecaj na trgovačku politiku tog društva kćeri. Komisija je u mogućnosti smatrati društvo majku solidarno odgovornim za plaćanje novčane kazne izrečene njegovu društvu kćeri, osim ako to društvo majka na kojemu je da obori tu presumpciju ne dostavi dokaze koji s dovoljnom sigurnošću dokazuju da njegovo društvo kći na tržištu djeluje samostalno (presude Akzo Nobel i dr./Komisija, t. 50. ove presude, EU:C:2009:536, t. 61.; General Química i dr./Komisija, t. 50. ove presude, EU:C:2011:21, t. 40., i Elf Aquitaine/Komisija, t. 28. ove presude, EU:C:2011:620, t. 57.).

56 U takvom slučaju ta presumpcija nije podređena iznošenju dopunskih indicija (presude Akzo Nobel i dr./Komisija, t. 50. ove presude, EU:C:2009:536, t. 62., i General Química i dr./Komisija, t. 50. ove presude, EU:C:2011:21, t. 41.).

57 U specifičnom slučaju društva majke koje drži 100% kapitala međudruštva, koje zatim drži sav kapital društva kćeri unutar svoje grupe koje je počinilo povredu pravila Unije o tržišnom natjecanju, postoji oboriva presumpcija prema kojoj to društvo majka izvršava odlučujući utjecaj na ponašanje međudruštva, a posredno putem tog društva i na ponašanje navedenog društva kćeri (presuda General Química i dr./Komisija, t. 50. ove presude, EU:C:2011:21, t. 50. ove presude, t. 86. do 89.).

58 Iz gore navedene sudske prakse proizlazi da utvrdivši u uvodnim izjavama 189. do 195. pobijane odluke da 100% udjela u kapitalu društva kćeri T&D pripada tužitelju te da se stoga može pretpostaviti da tužitelj izvršava odlučujući utjecaj na ponašanje svojeg društva kćeri T&D na tržištu, Komisija nije propustila uzeti u obzir pravila kojima je uređena odgovornost društva majke za ponašanje svojeg društva kćeri. Komisija nije bila dužna iznijeti druge elemente kako bi dokazala postojanje gospodarske jedinice između tužitelja i njegova društva kćeri T&D, suprotno onomu što tužitelj ističe, nego se mogla osloniti samo na tu presumpciju.

59 Nasuprot onomu što tužitelj ističe, taj se zaključak ne može dovesti u pitanje točkama 99. i 101. presude Suda od 2. listopada 2003., Aristrain/Komisija (C-196/99 P, Zb., EU:C:2003:529), ili točkom 391. presude Općeg suda od 15. lipnja 2005., Tokai Carbon i dr./Komisija (T-71/03, T-74/03, T-87/03 i T-91/03, EU:T:2005:220). Naime, točke presuda na koje tužitelj upućuje ne tiču se vertikalnog odnosa kao u ovom slučaju u kojemu valja ocijeniti izvršavanje odlučujućeg utjecaja društva majke na ponašanje svojeg društva kćeri. Nasuprot tomu, one se odnose na slučajeve u kojima je Komisija morala ocijeniti izvršava li jedno društvo odlučujući utjecaj na drugo društvo u horizontalnom odnosu, to jest, s jedne strane, u odnosu između dvaju „društava sestara“, te s druge strane, između dvaju društava „rođaka“, to jest dvaju društava kćeri koja pripadaju dvama različitim društvima majkama.

60 Slijedom navedenog, Komisija nije propustila uzeti u obzir sudsku praksu kojom je uređena solidarna odgovornost društva kćeri i njegova društva majke time što je pretpostavila da su tužitelj i njegovo društvo kći T&D tvorili gospodarsku jedinicu oslonivši se pri tome na činjenicu da je tužitelj putem Alstom France, preimenovanog u Alstom Holdings u kolovozu 1999. (vidjeti t. 2., ove presude), držao 100% udjela u kapitalu svojeg društva kćeri T&D.

– Nepostojanje gospodarske jedinice u trenutku donošenja pobijane odluke

61 Tužitelj ističe da je Komisija propustila uzeti u obzir sudsku praksu o solidarnoj odgovornosti društva kćeri i njegova društva majke jer ga je smatrala solidarno odgovornim s njegovim društvom kćerkom T&D iako oni u vrijeme donošenja pobijane odluke više nisu tvorili gospodarsku jedinicu.

62 U tom kontekstu valja podsjetiti na ustaljenu sudsku praksu prema kojoj fizička ili pravna osoba koja upravlja predmetnim poduzetnikom u vrijeme kada je povreda počinjena odgovara, u načelu, za nju i u slučaju ako u vrijeme donošenja odluke kojom se utvrđuje povreda nije više bila odgovorna za upravljanje poduzetnikom (presude od 16. studenog 2000., KNP BT/Komisija, C-248/98 P, Zb., EU:C:2000:625, t. 71.; Stora Kopparbergs Bergslags/Komisija, C-286/98 P, Zb., EU:C:2000:630, t. 37. do 40.; SCA Holding/Komisija, C-297/98 P, Zb., EU:C:2000:633, t. 27., i od 29. ožujka 2011., ThyssenKrupp Nirosta/Komisija, C-352/09 P, Zb., EU:C:2011:191, t. 143.).

63 Iz uvodne izjave 194. pobijane odluke proizlazi da je Komisija pravilno zaključila da utvrđenje postojanja gospodarske cjeline između društva majke i društva kćeri u trenutku povrede opravdava solidarno izricanje novčane kazne dvama društvima, iako više ne tvore gospodarsku cjelinu u trenutku donošenja odluke o izricanju novčane kazne.

64 Nasuprot onomu što tužitelj ističe, taj pristup nije doveden u pitanje točkama 390. do 393. presude Tokai Carbon i dr./Komisija, t. 59. ove presude (EU:T:2005:220). Iz te se presude ne može zaključiti da gospodarska jedinica između društva majke i društva kćeri mora još uvijek postojati u trenutku donošenja odluke o izricanju novčane kazne. Naime, u gore navedenim točkama, Opći sud je odlučio o primjeni gornje granice od 10% ukupnog prometa na temelju članka 15. stavka 2. Uredbe Vijeća br. 17 od 6. veljače 1962., Prve uredbe o provedbi članaka [81. UEZ-a] i [82. UEZ-a] (SL 1962., 13, str. 204.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 3., str. 3.). Kao što je Opći sud pravilno naveo u točki 389. te presude, tom gornjom granicom nastoji se posebice zaštiti poduzetnike od pretjerane razine novčane kazne koja može uništiti njihove gospodarske temelje. Slijedom

navedenog, ona se mora primijeniti na razdoblje koje je blizu dana izricanja novčane kazne i ne odnosi se stoga na razdoblje sankcioniranih povreda. Točke 390. do 393. te presude nisu stoga relevantne u ovom slučaju jer se ne odnose na pitanje može li se ponašanje društva kćeri pripisati društvu majci. Nasuprot tomu, mora se utvrditi da je u točki 387. te presude Opći sud implicitno prihvatio da se solidarna novčana kazna može izreći dvama društvima koja su tvorila gospodarsku jedinicu u trenutku u kojem je povreda počinjena, čak i ako nije dokazano da su u trenutku donošenja odluke o izricanju novčane kazne još uvijek tvorili gospodarsku jedinicu.

65 Slijedom navedenog, prvi prigovor prvog dijela prvog tužbenog razloga treba odbiti u cijelosti.

Drugi prigovor koji se temelji na zamjenjivoj odgovornosti

66 Drugim prigovorom prvog dijela prvog tužbenog razloga, tužitelj prigovara Komisiji da nije utvrdila njegov udio u pojedinačnoj, neposrednoj i formalnoj odgovornosti za povredu. On smatra da je Komisija, kako bi mu zajedno s njegovim društvom kćeri T&D mogla solidarno izreći novčanu kaznu, morala dokazati ne samo stvarnu uključenost njegova društva kćeri T&D u povredu, nego i njegovu vlastitu. On smatra da je Komisija trebala utvrditi samostalnu povredu ne samo u pogledu njegova društva kćeri T&D, nego također i u pogledu njega.

67 U svezi s tim, valja prije svega utvrditi da prema sudskoj praksi navedenoj u točkama 49. do 57. ove presude, solidarna odgovornost društva majke i društva kćeri, u čijem kapitalu ono drži 100% udjela, proizlazi iz presumpcije da ta dva društva tvore istog poduzetnika u smislu članka 81. UEZ-a. Slijedom navedenog, Komisija je ovlaštena uputiti odluku kojom se izriče novčana kazna i društvu majci i njegovu društvu kćeri, ako dokaže da predstavljaju jednog poduzetnika i da je taj poduzetnik sudjelovao u povredi. Nasuprot onomu što tužitelj iznosi, nije nužno utvrditi odnos između društva majke i društva kćeri u kojem društvo majka potiče na povredu, ni, a fortiori, uključenost društva majke u navedenu povredu (presuda Elf Aquitaine/Komisija , t. 28. ove presude, EU:C:2011:620, t. 88.).

68 Nasuprot onomu što tužitelj ističe, taj pristup nije doveden u pitanje točkom 43. presude od 14. svibnja 1998., Metsä-Serla i dr./Komisija (T-339/94 do T-342/94, Zb., EU:T:1998:100). Doduše, Opći sud je tamo zaključio da se poduzetnik može proglasiti solidarno odgovornim s drugim poduzetnikom za plaćanje novčane kazne samo ako Komisija dokaže da se ta povreda može utvrditi u pogledu obaju poduzetnika. Međutim, osobito iz točke 58. te presude proizlazi da se to utvrđenje Općeg suda odnosi na slučaj u kojem Komisija sankcionira dva različita poduzetnika u smislu članka 81. UEZ-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u i stoga dvije samostalne gospodarske jedinice, a ne na slučaj u kojem Komisija sankcionira dva društva koja čine dio iste gospodarske jedinice i stoga istog poduzetnika u smislu tih odredbi.

69 Budući da drugi prigovor prvog dijela prvog tužbenog razloga također nije osnovan, valja u cijelosti odbiti prvi dio prvog tužbenog razloga.

Drugi dio drugog tužbenog razloga koji se temelji na nedostatnosti obrazloženja o odbijanju argumenata koje je tužitelj iznio kako bi oborio presumpciju o svojem odlučujućem utjecaju na ponašanje svojeg društva kćeri T&D

70 U okviru drugog dijela drugog tužbenog razloga tužitelj ističe da Komisija nije dostatno obrazložila svoj zaključak prema kojem on nije uspio oboriti presumpciju o svojem odlučujućem utjecaju na ponašanje svojeg društva kćeri T&D na tržištu.

71 U tom kontekstu valja prije svega uputiti na sudsku praksu o obvezi obrazlaganja iznesenu u točkama 28. do 31. ove presude.

72 Potom valja podsjetiti da kad se odluka o primjeni pravila Unije o tržišnom natjecanju tiče više adresata i odnosi na pripisivanje odgovornosti za povredu, ona mora sadržavati dostatno obrazloženje u pogledu svakog od njezinih adresata, osobito onih koji, u skladu s tom odlukom, moraju snositi odgovornost za tu povredu. U skladu s tim, u pogledu društva majke odgovornog za protupravno ponašanje svojeg društva kćeri, takva odluka načelno mora sadržavati obrazloženje kojim se može opravdati pripisivanje odgovornosti za tu povredu tom društvu (presuda Elf Aquitaine/Komisija, t. 28. ove presude, EU:C:2011:620, t. 152.).

73 Što se tiče osobito odluke Komisije koja se, u pogledu određenih adresata, isključivo oslanja na pretpostavku o stvarnom izvršavanju odlučujućeg utjecaja, valja ustvrditi da je Komisija u svakom slučaju dužna primjereno objasniti tim adresatima zašto činjenice i pravo na koje su se pozvali nisu bili dovoljni za obaranje te pretpostavke. Komisijina dužnost da obrazloži svoje odluke u tom pogledu proizlazi osobito iz oborivog karaktera navedene pretpostavke, čije bi obaranje od zainteresiranih osoba zahtijevalo da podnesu dokaz o gospodarskim, organizacijskim i pravnim vezama između dotičnih društava (vidjeti u tom smislu presudu Elf Aquitaine/Komisija, t. 28. ove presude, EU:C:2011:620, t. 153.).

74 Osim toga valja podsjetiti da obrazloženje Komisije mora omogućiti Općem sudu da provede nadzor kod kojeg mora ocijeniti svaki izneseni dokaz u vezi s organizacijskim, gospodarskim i pravnim vezama između društva majke i društva kćeri kojima se može utvrditi da je društvo kći samostalno u odnosu na svoje društvo majku i da ne tvore jedinstven gospodarski subjekt (presuda General Química i dr./Komisija, t. 50. ove presude, EU:C:2011:21, t. 76.).

75 Takva se provjera nameće tim više što samostalnost društva kćeri kod provođenja njezine trgovačke politike, kako proizlazi iz sudske prakse Suda, čini dio svih relevantnih elemenata koji društvu majci omogućavaju da obori presumpciju svojeg odlučujućeg utjecaja na ponašanje svojeg društva kćeri pri čemu se narav i važnost tih elemenata mogu razlikovati ovisno o njihovim posebnostima u svakom konkretnom slučaju (vidjeti u tom smislu presude Akzo Nobel i dr./Komisija, t. 50. ove presude, EU:C:2009:536, t. 77., i General Química i dr./Komisija, t. 50. ove presude, EU:C:2011:21, t. 77.).

76 Valja podsjetiti da Komisija u takvom kontekstu nije dužna zauzeti stajalište o elementima koji su očito irelevantni, beznačajni ili očito sporedni (presuda Elf Aquitaine/Komisija, t. 28. ove presude, EU:C:2011:620, t. 154.).

77 Naposljetku, o obrazloženju se zainteresiranu osobu mora u načelu obavijestiti istovremeno kao i o odluci koja na nju negativno utječe. Nepostojanje obrazloženja ne može ispraviti činjenica da zainteresirana osoba saznaje razloge za odluku tijekom postupka pred Općim sudom (presude od 26. studenog 1981., Michel/Parlament, 195/80, Zb., EU:C:1981:284, t. 22.; od 26. rujna 2002., Španjolska/Komisija, C-351/98, Zb., EU:C:2002:530, t. 84.; od 29. travnja 2004., IPK-München i Komisija, C-199/01 P i C-200/01 P, Zb., EU:C:2004:249, t. 66., i Elf Aquitaine/Komisija, t. 28. ove presude, EU:C:2011:620, t. 149.).

78 Obrazloženje pobijane odluke valja ocijeniti s obzirom na gore navedenu sudsku praksu.

Obrazloženje pobijane odluke

79 Iz uvodnih izjava 175. do 178. kao i 183. do 195. pobijane odluke proizlazi da je Komisija tužitelju izrekla novčanu kaznu jer su on i njegovo društvo kći tvorili poduzetnika u smislu članka 81. UEZ-a i članka 53. Sporazuma EGP-a tijekom sudjelovanja društva kćeri T&D u prijateljskom sporazumu. U tom se kontekstu Komisija oslonila na presumpciju prema kojoj se zbog činjenice da tužitelj drži 100% kapitala društva koje zatim drži 100% kapitala svojeg društva kćeri T&D, moglo zaključiti da tužitelj izvršava odlučujući utjecaj na ponašanje potonjeg društva na tržištu.

80 Tužitelj smatra da u pobijanoj odluci Komisija nije dostatno pojasnila razloge zbog kojih su odbijeni elementi koje je on iznio kako bi oborio tu presumpciju.

81 Ovaj se dio mora ispitati u tri koraka. U prvom koraku valja utvrditi koje je argumente tužitelj iznio kako bio oborio presumpciju svojeg odlučujućeg utjecaja na ponašanje svojeg društva kćeri T&D. U drugom koraku valja utvrditi dio obrazloženja pobijane odluke u kojem je Komisija odgovorila na te argumente. U trećem koraku, na toj osnovi valja ispitati je li Komisija povrijedila obvezu obrazlaganja.

– Argumenti koje je iznio tužitelj

82 U pogledu elemenata koje je iznio tužitelj kako bi oborio presumpciju o svojem odlučujućem utjecaju na ponašanje svojeg društva kćeri T&D na tržištu, valja zaključiti da se on u svojem odgovoru na obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama oslonio na osam argumenata čiji su bitni elementi preuzeti u nastavku.

83 Na prvom mjestu, tužitelj je istaknuo da je odnos između njega i njegova društva kćeri T&D određen načelom operativne decentralizacije. Grupa Alstom zasniva se na „potpuno decentraliziranom ustroju“. Različiti sektori djelatnosti grupe su profitni centri oko kojih se razvijaju društva kćeri grupe. Svaka djelatnost u potpunosti je odgovorna za račun dobiti i gubitka te u potpunosti nadzire svoje tehnologije, cjenovnu politiku, prodajne ciljeve, bruto marže, prodajne troškove, novčane tokove i svoje stanje zaliha. Njegovo društvo kći T&D bilo je društvo kći odgovorno za djelatnost proizvodnje i prodaje strujnih transformatora.

84 Na drugom mjestu, tužitelj je istaknuo da su se društva kćeri grupe Alstom, koja su se razvijala po sektorima djelatnosti, reorganizirala u 1992., što je za cilj imalo da se osoblju i trećim osobama prikaže vjernija slika postojeće raspodjele odgovornosti unutar grupe. Slijedom toga on nije mogao biti uključen u određivanje protupravnog ponašanja svojeg društva kćeri T&D jer mu ustroj grupe nije omogućavao da o tome bude obaviješten.

85 Na trećem mjestu, tužitelj je istaknuo da je on društvo čija je djelatnost samo držanje i upravljanje udjelima kao i vrlo ograničena koordinacija politika i rukovođenje. Odnos s njegovim društvom kćeri T&D nije se ticao poslovnih odluka tog društva kćeri, a osobito se nije ticao određivanja njegova ponašanja na tržištu strujnih transformatora.

86 Na četvrtom mjestu, tužitelj iznosi da je trgovačku politiku određivala uprava društva kćeri. On sam nije imao sredstava, i to u pogledu osoblja, organizacije i stručnosti, da utječe na trgovačku politiku svojih društava kćeri. Ona ne raspolaže zaposlenicima, direktorom prodaje ili komercijalnom promidžbom. Nasuprot tomu, svako društvo kći raspolaže direktorom prodaje kao i pravnim i financijskim odjelom te odjelom za komunikacije i ljudske resurse. Sve odluke donosile su se stoga na razini društava kćeri.

87 Na petom mjestu, tužitelj je istaknuo da njegov izvršni odbor nije davao nikakve upute koje bi mogle određivati ponašanje društava kćeri na tržištu. Alstomov izvršni odbor određivao je samo globalnu strategiju grupe. O trgovačkoj politici njegovih društava kćeri, osobito onoj njegova društva kćeri T&D, nikada se nije raspravljalo unutar izvršnog odbora. U tom je kontekstu tužitelj osobito iznio elemente koji prema njegovu stajalištu dokazuju „nemogućnost [izvršnog odbora] da ima bilo kakav utjecaj na ponašanje društava kćeri na tržištu“.

88 Na šestom mjestu, tužitelj je istaknuo da je samo ograničeno i a posteriori nadzirao značajne financijske obveze u pogledu ključnih odluka kojima se mogao ugroziti financijski položaj grupe. Niti jedan projekt povezan s djelatnošću strujnih transformatora nije bio predmet takvog financijskog nadzora.

89 Na sedmom mjestu, tužitelj je istaknuo da su samo zaposlenici njegova društva kćeri T&D bili uključeni u navodne povrede. U tom kontekstu on ističe da je Komisija počinila pogrešku u pogledu statusa određenih osoba kao zaposlenika društva za upravljanje ljudskim resursima Alstoma.

90 Na osmom mjestu, tužitelj je istaknuo da preklapanje funkcija određenih članova uprave njegova društva kćeri T&D nije bilo relevantno jer te osobe nisu mogle iz operativnih razloga uključiti se u pitanja povezana s ponašanjem njegova društva kćeri T&D na tržištu strujnih transformatora i jer nije dokazano da su te osobe bile uključene u zabranjene sporazume.

– Obrazloženje pobijane odluke

91 U odnosu na obrazloženje koje je Komisija iznijela, valja zaključiti da je obrazložila odabir adresata pobijane odluke u njezinoj točki 6.

92 U točki 6.1. pobijane odluke, to jest u uvodnim izjavama 175. do 181. Komisija je podsjetila na opća načela kojima je uređen odabir adresata odluke kojom se utvrđuje povreda članka 81. UEZ-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u. U uvodnoj izjavi 177. pobijane odluke, ona je zaključila da je na društvu majci koje drži 100% udjela u kapitalu društva kćeri da iznese dostatne dokaze za obaranje presumpcije da je ono nadziralo poslovno ponašanje potonjeg društva.

93 U točki 6.2. pobijane odluke, to jest u uvodnim izjavama 183. do 195. Komisija je primijenila to načelo na tužitelja. U uvodnim izjavama 185. do 188. pobijane odluke Komisija je sažeto iznijela tužiteljeve argumente prije nego što ih je ocijenila u uvodnima izjavama 189. do 195.

94 Međutim, u tom pogledu mora se utvrditi da se veći dio Komisijina obrazloženja ne odnosi na argumente koje je tužitelj iznio kako bi oborio pretpostavku većinskog udjela u kapitalu, nego se odnosi na druge argumente. Naime, obrazloženje Komisije koje se posebno odnosi na argumente iznesene radi obaranja pretpostavke većinskog udjela u kapitalu, vrlo je sažeto:

— u uvodnoj izjavi 189. pobijane odluke, Komisija se ograničila na utvrđenje da tužitelj „nije iznio argumente kojima se obara ta pretpostavka i dokazuje da je društvo kći djelovalo neovisno“;

— u uvodnoj izjavi 190. pobijane odluke Komisija je utvrdila da „kao što je dokazano, argumenti koje je [tužitelj] iznio u prilog navodnoj samostalnosti njegova društva kćeri nisu dostatni u tom pogledu“.

95 Osim toga, u uvodnoj izjavi 191. pobijane odluke, Komisija je zaključila da za pripisivanje društvu majci protupravnog ponašanja društva kćeri nije potrebno da ona dokaže da je uprava društva majke znala za povredu društva kćeri.

96 U odnosu na uvodnu izjavu 198. pobijane odluke, na koju je Komisija uputila tijekom rasprave, mora se utvrditi da je Komisija samo ponovila argumente koje je Areva iznijela te se stoga ne radi o dijelu obrazloženja Komisije.

– Ocjena obrazloženja Komisije

97 Na osnovi, s jedne strane, argumenata koje je tužitelj iznio, te, s druge strane, obrazloženja Komisije u pogledu tih argumenata, valja ocijeniti je li obrazloženje pobijane odluke dostatno.

98 Kao ishodišna točka valja poslužiti zaključak da se, kako je gore opisano, obrazloženje Komisije u pogledu osam argumenata koje je tužitelj iznio ograničava na zaključak iz točaka 189. i 190. pobijane odluke, prema kojem tužitelj nije iznio argumente kojima se obara pretpostavka većinskog udjela u kapitalu i dokazuje da je njegovo društvo kći T&D djelovalo neovisno. U pobijanoj odluci Komisija se

dakle ograničila na navođenje ishoda svojeg ispitivanja, a da nije međutim izložila razloge zbog kojih se tužiteljevim argumentima nije mogla oboriti presumpcija o njegovu odlučujućem utjecaju na ponašanje njegova društva kćeri T&D na tržištu.

99 U pogledu uvodne izjave 191. pobijane odluke, ona svakako predstavlja odgovor na tužiteljev argument sažeto iznesen u točki 89. ove presude te na jedan dio argumenata sažeto iznesenih u točki 92. ove presude, ali se njome ne odgovara na druge argumente koje je tužitelj iznio. Naime, iako, doduše, pretpostavka većinskog udjela u kapitalu nije dovedena u pitanje samom činjenicom da društvo majka nije znala sa sudjelovanje svojeg društva kćeri u povredi pravila o tržišnom natjecanju, na temelju nje se svejedno uzima da predmetno društvo kći samostalno ne određuje svoje ponašanje na tržištu, nego u bitnome slijedi upute svojeg društva majke. Upravo je taj potonji uvjet tužitelj osporavao drugim argumentima na koje je slijedom toga Komisija morala dati odgovor.

100 U tom kontekstu Komisija ne može isticati da se na temelju obveze obrazlaganja ne mora izjasniti o argumentima koje je tužitelj iznio jer se radi o argumentima koji su očito irelevantni, beznačajni ili očito sporedni.

101 Naime, treba utvrditi da se s obzirom na obaranje pretpostavke o tužiteljevu odlučujućem utjecaju na trgovačku politiku svojeg društva kćeri T&D, ne mogu svi argumenti navedeni u točkama 83. do 90. ove presude smatrati očito irelevantnim, beznačajnim ili očito sporednim.

102 Kao što je gore izneseno, ta je pretpostavka oboriva i može je stoga oboriti društvo majka koja dostavi dokaze koji s dovoljnom sigurnošću dokazuju da njegovo društvo kći na tržištu djeluje samostalno. Slijedom toga Komisija mora u svakom pojedinom slučaju ocijeniti svaki izneseni dokaz u vezi s organizacijskim, gospodarskim i pravnim vezama između društva majke i društva kćeri kojima se može utvrditi da je društvo kći samostalno u odnosu na svoje društvo majku i da ne tvore jedinstven gospodarski subjekt (presude od 16. lipnja 2011., L'Air liquide/Komisija, T-185/06, Zb., EU:T:2011:275, t. 71. do 75., i Edison/Komisija, T-196/06, Zb., EU:T:2011:281, t. 76. i 77.).

103 Međutim, u ovom slučaju tužitelj je iznio argumente kojima se posebno nastoji dokazati da je tijekom trajanja prijateljskog sporazuma njegovo društvo kći djelovalo samostalno na tržištu. U tom kontekstu on se nije pozvao samo na činjenicu da je njegova svrha ograničena na držanje i upravljanje udjelima, nego je također istaknuo posebne okolnosti koje obilježavaju njegove veze s njegovim društvom kćeri T&D, kao što je načelo operativne decentralizacije grupe, isključiva odgovornost društava kćeri za određivanje trgovačke politike i činjenica da mu zbog ustroja grupe nije ustrojbeno bilo moguće nadzirati trgovačku politiku svojeg društva kćeri T&D. U tom pogledu tužitelj je dostavio podrobne podatke o funkcioniranju grupe.

104 Stoga se ne mogu svi argumenti koje je tužitelj iznio smatrati očito irelevantnim, beznačajnim ili očito sporednim.

105 Osim toga, Komisija ne može s uspjehom isticati da nije bila dužna odgovoriti na argument koje je tužitelj iznio jer je teret dokaza bio na tužitelju i da stoga nije bila dužna dati podrobnije obrazloženje, s obzirom na to da tužitelj nije iznio elemente kojima se obara ta presumpcija.

106 Naime, u tom kontekstu valja razlikovati pravila o teretu dokaza, s jedne strane, od obveze obrazlaganja, s druge strane. Kao pravilo o teretu dokaza, pretpostavka većinskog udjela u kapitalu uređuje pitanje, koje činjenice Komisija mora utvrditi kako bi dokazala da društvo majka i društvo kći tvore gospodarsku jedinicu i time poduzetnika u smislu članka 81. UEZ-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u. Nasuprot tomu, obveza obrazlaganja, kao obveza formalne naravi, zahtijeva da se razlozi na kojima Komisija temelji svoje zaključke moraju jasno i nedvosmisleno izraziti u pobijanoj odluci kako bi se zainteresiranim osobama omogućilo da se upoznaju s razlozima poduzimanja mjere, ali i kako bi se nadležnom sudu omogućilo provođenje nadzora (vidjeti sudsku praksu navedenu u t. 29. ove presude). Stoga, iako Komisija smatra da elementi koje je iznijelo društvo majka nisu dostatni za

obaranje presumpcije njegova utjecaja na ponašanje svojeg društva kćeri na tržištu, ona ostaje u obvezi da izloži razloge ako se ne radi samo elementima koji su očito irelevantni, beznačajni ili očito sporedni. U tom pogledu njegova obveza obrazlaganja proizlazi iz oborivog karaktera predmetne presumpcije (presude L'Air liquide/Komisija, t. 102. ove presude, EU:T:2011:275, t. 71. do 75., i Edison/Komisija, t. 102. ove presude, EU:T:2011:281, t. 76. i 77.).

107 Slijedom navedenog, Komisija je u pobijanoj odluci bila dužna izložiti razloge zbog kojih je smatrala da unatoč argumentima koje je tužitelj iznio, samostalnost djelovanja njegova društva kćeri na tržištu nije bila dokazana.

108 S obzirom na prethodno izneseno, valja utvrditi da je Komisija povrijedila obvezu obrazlaganja predviđenu na temelju članka 253. UEZ-a jer nije dostatno izložila razloge zbog kojih argumenti koje je tužitelj iznio nisu bili dostatni za obaranje presumpcije o njegovu odlučujućem utjecaju na ponašanje njegova društva kćeri T&D na tržištu.

Posljedice povrede obveze obrazlaganja

109 Komisija iznosi da je ona svakako, kao u ovom slučaju, bila ovlaštena zaključiti da pretpostavka većinskog udjela u kapitalu nije bila oborena, zbog čega povreda obveze obrazlaganja ne podrazumijeva poništenje pobijane odluke. Tijekom postupka ona je izložila razloge zbog kojih je prema njezinu stajalištu valjalo odbiti argumente koje je tužitelj iznio.

110 U tom kontekstu, na prvom mjestu valja podsjetiti da se o obrazloženju zainteresirana osoba mora u načelu obavijestiti istovremeno kao i o odluci koja na nju negativno utječe. Nepostojanje obrazloženja ne može stoga ispraviti činjenica da zainteresirana osoba sazna za razloge odluke tijekom postupka (presuda Dansk Rørindustri i dr./Komisija, t. 30. ove presude, EU:C:2005:408, t. 463.; presuda od 12. rujna 2007., González y Díez/Komisija, T-25/04, Zb., EU:T:2007:257, t. 220.; vidjeti sudsku praksu navedenu u t. 77. ove presude).

111 Slijedom navedenog, obrazloženje koje je Komisija iznijela tijekom postupka ne može se uzeti u obzir radi ocjene pitanja povrede njezine obveze obrazlaganja.

112 Na drugom mjestu, Komisija se ne može pozvati na sudsku praksu prema kojoj neograničena nadležnost priznata Općem sudu na području novčanih kazna može opravdati iznošenje i razmatranje dodatnih informacija čije se navođenje u odluci ne zahtijeva na temelju obveze obrazlaganja (presuda SCA Holding/Komisija, t. 62. ove presude, EU:C:2000:633, t. 54. i 55.). Naime, pripisivanjem tužitelju protupravnog ponašanja njegova društva kćeri T&D nameće se pitanje postojanja gospodarske jedinice između prvog i drugog, te naposljetku pitanje sudjelovanja tužitelja u povredi koja je sankcionirana pobijanom odlukom. To pitanje spada u nadzor zakonitosti navedene odluke, a ne u ocjenu prikladnosti iznosa novčane kazne koja je izrečena tužitelju. Samo u pogledu tog potonjeg pitanja Opći sud ima neograničenu nadležnost (presuda SCA Holding/Komisija, t. 62. ove presude, EU:C:2000:633, t. 54. i 55.).

113 Na trećem mjestu, Komisija upućuje na sudsku praksu prema kojoj nepostojanje obrazloženja ne podrazumijeva poništenje pobijane odluke kada poništenje može dovesti samo do nove odluke koja jesupstancijalno identična poništenoj odluci.

114 U tom kontekstu Komisija se ne može valjano pozvati na presudu Općeg suda od 13. prosinca 2006., FNCBV i dr./Komisija (T-217/03 i T-245/03, Zb., EU:T:2006:391, t. 362. do 363.), u kojoj je on utvrdio povredu obveze obrazlaganja koju je ona počinila u okviru određivanja novčanih kazni izrečenih za povrede članka 81. stavka 1. UEZ-a, pri čemu je naveo da s obzirom da odluku te institucije treba potvrditi u pogledu merituma, ta povreda ne podrazumijeva niti poništenje pobijane odluke niti izmjenu iznosa novčanih kazni.

115 Naime, ova potonja ocjena, koja je dio izvršavanja neograničene nadležnosti kojom Opći sud raspolaže na području novčanih kazni, ne može se prenijeti na pojedinačni slučaj ako se radi o nadzoru zakonitosti pobijane odluke u dijelu u kojem je Komisija utvrdila tužiteljevu odgovornost za predmetnu povredu (vidjeti t. 112. ove presude; presuda Edison/Komisija, t. 102. ove presude, EU:T:2011:281, t. 91. do 93.).

116 Osim toga, Komisija se ne može osloniti na sudsku praksu prema kojoj tužitelj nema nikakav legitimni interes za isticanje povrede obveze obrazlaganja u slučaju u kojem je nakon poništenja odluke izvjesno da će se morati donijeti istovjetna odluka (presuda 29. rujna 1976., Morello/Komisija, 9/76, Zb., EU:C:1976:129, t. 11., i od 20. svibnja 1987., Souna/Komisija, 432/85, Zb., EU:C:1987:236, t. 20.; presude od 9. listopada 1992., De Persio/Komisija, T-50/91, Zb., EU:T:1992:104, t. 10. i 24., i od 3. prosinca 2003., Audi/OHIM (TDI), T-16/02, Zb., EU:T:2003:327, t. 97. i 98.).

117 U ovom slučaju Komisija nije dostatno obrazložila razlog zbog kojeg se argumentima koje je tužitelj iznio nije moglo dokazati da je njegovo društvo kći T&D samostalno određivalo svoje ponašanje na tržištu. To se pitanje mora ispitati vodeći računa o svakom elementu u vezi s organizacijskim, gospodarskim i pravnim vezama između tužitelja i njegova društva kćeri T&D. Radi se stoga o složenom ispitivanju čiji se ishod ne može predvidjeti. U izostanku takva ispitivanja, ne može se pretpostaviti da je već izvjesno da će biti donesena istovjetna odluka. Osim toga, priznati da u takvoj situaciji Opći sud mora analizirati objašnjenja koja je Komisija iznijela prvi put tijekom postupka, izravno bi proturječilo sudskoj praksi navedenoj u točkama 73. do 75. ove presude.

118 Slijedom toga u ovom slučaju, nasuprot onom što iznosi Komisija, nepostojanje obrazloženja podrazumijeva poništenje pobijane odluke.

119 Stoga valja poništiti pobijanu odluku, a da se pritom nije potrebno izjasniti o drugom dijelu prvog tužbenog razloga, trećem dijelu drugog tužbenog razloga i trećem tužbenom razlogu.

Troškovi

120 U skladu s člankom 87. stavkom 2. Poslovnika, stranka koja ne uspije u postupku dužna je, na zahtjev protivne stranke, snositi troškove. Komisija nije uspjela u pogledu tužiteljeva zahtjeva za poništenje pobijane odluke, a tužitelj je postavio odgovarajući zahtjev.

121 U odnosu na zahtjev za poništenje dopisa računovodstvenog službenika od 10. prosinca 2009., valja podsjetiti da je Opći sud odlučio obustaviti postupak povodom tog zahtjeva te da će se o troškovima odlučiti naknadno (t. 16. ove presude). Opći sud u slučaju obustave postupka o troškovima odlučuje po slobodnoj ocjeni na temelju članka 87. stavka 6. Poslovnika. Opći sud smatra da je u ovom slučaju pravično da Komisija snosi također troškove u vezi sa zahtjevom za poništenje dopisa računovodstvenog službenika.

122 Stoga valja Komisiji naložiti snošenje svih troškova.

Slijedom navedenoga,

OPĆI SUD (treće vijeće),

proglašava i presuđuje:

1. **Odluka Komisije C (2009) 7601 *final* od 7. listopada 2009. koja se odnosi na postupak primjene članka 81. UEZ-a i članka 53. Sporazuma o EGP-u (predmet COMP/39.129 – Strujni transformatori) poništava se u dijelu u kojem se odnosi na Alstom.**

2. Europskoj komisiji nalaže se snošenje troškova.

Czúcz Labucka Gratsias

Objavljena na javnoj raspravi u Luxembourgu 27. studenog 2014.

Potpisi